

Arvoisat Fiit ja Pekat, Arvoisat raahelaiset, hyvä juhlayleisö

On suuri ilo ja kunnia esittää Teille Vanha Raahe yhdistyksen tervehdys. Kun lähestyn pohjoisesta kohti Raahea, halki Limingan niittyjen, Revonlahden kohdalla yli yhdestä maakunnan kymmenestä virrasta, sitten läheltä Hummastinvaaran nuoruuden ajan eräpolkuja, ja kohta Raahe kirkon torni horisontista piirtyen, mieleeni tulvahtaa vahvoja muistoja nuoruudestani ...täältä minä olen kotoisin.

Kun sain kutsun Wanha Raahe -yhdistykseltä tulla tähän tilaisuuteen – tälle paikalle – ryhdyin miettimään nimeä ja käsitettä Wanha Raahe. Se tarkoittanee vanhaa, merkittävän historian omaavaa kaupunkia, mutta kaikei myös vanhoja raahelaisia, jotka maailman turuillakin ollessaan pitivät yllä siteitä omaan koti- ja synnyinseutuunsa. Samalla pohdin, minkälainen raahelainen minä itse olin, vai olinko minä raahelainen ollenkaan, olinhan niin sanotusti tullista tullut Oulusta 50-luvun loppupuolella. Yksi merkittävimmistä asioista raahelaiseen identiteettiin kasvamisessa ja voimistumisessa oli urheilu: jalkapallo, yleisurheilu ja erityisesti jääkiekko. En olisi voinut kuvitellakaan, että joku olisi pelin jälkeen tullut minulle sanomaan: ”teithän nää maalin, mutta ethän nää mikään oikia raahelainen oo”. Kun paidan selkäpuolella oli numero ja edessä luki Raahen Vesa, tunsin itsensä tosi raahelaiseksi, mutta myös jollakin tavalla hyväksytyksi. Jos kirjailija Juha Itkoselle Hämeenlinna oli se usein hänen tuotannossaan toistuva jääkiekkokaupunki, Raahe oli sitä minulle. Joukkueurheilun suola pelaamisen ohella olivat loistavat pelikaverit ja erityisesti ns. pukukoppielämä, jota sain kokea varhaisista junioreista aina edustusjoukkueeseen saakka. Sen ainutlaatuista huumoria, usein riehakastakin tunnelmaa, sekä joukkueen yhteishengen säkenöivää paloa ei ulkopuolisille osaa selittää. Koko vuosikymmenen ajan samat pelikaverit pysyivät rinnalla mutta myös monet muutkin asiat toistuivat ja pysyivät; raitapaidat päällä Risto Haikara ja Seppo Vilenius jakoivat oikeutta, tuttu yleisö, ja olipa pyry tai pakkaneen, juniorimatsi tai edustusjoukkueen ottelu, Karikosken Jussi otti aikaa. Tämä kaikki tietysti kilpaili koulunkäynnin kanssa, mutta näitä edellämainittuja kokemuksia en vaihtaisi (mistään hinnasta) edes todistuksen hyviin arvosanoihin. On vielä mainittava, että pelaaminen tai komeammin edustaminen sai vielä jatkoa 90-luvulla saavutimme raahelaisen Anabols-joukkueen kanssa monta kaukalopallon ikämiesten SM-mitalia. Joukkueessamme pelasivat silloin mm. Tervosen Matti, Kärämänojan Kari, Okkosen Mikko ja n. puoli tusinaa Lassilan veljeksiä.

Minun nuoruuteni Raahe oli 60-lukua, aikaa, jolloin oman elämäni kertomus sai merkittävää sisältöä kasvussa teiniyyteen ja aikuisuuteen. Ovathan nuoruuden elämän kokemukset tunnetusti ylittämättömiä voimassaan ja intensiivisyydessään. Muistipaikkoihin on kertynyt asioita, elämyksiä ja tuntemuksia, jotka säilyvät ja joissa on menneen ajan ihannoivia piirteitä. Tätä voidaan kutsua myös nostalgiaksi. Nostalgialla, jota on tutkittu verrattain vähän, ymmärretään ennen kaikkea mielihyvää ja lohtua tuottavaa kaipuuta entiseen, parempaan aikaan ja paluuta muistoihin. Nykymerkityksessä nostalgia on määritelty muistoksi ja mielentilaksi. Kun nykyisin kävelee vanhan Raahen kaduilla, nousevat nämä nostalgiset kuvat silmänräpäyksessä mielenmaisemaan. Sen aikana ehtii kokea paitsi nykyhetkeä, myös vuosikymmenten takaisia asioita ja tunnetiloja, asioita, joita on rakastanut tai inhonnut. Joille on nauranut tai itkenyt. Muistoissa voimme pysäyttää ajan, nykyhetkessä emme sitä voi tehdä. Vasta tapahtumien jälkeen on mahdollista kertoa tarina päivistä, jotka ovat ajat sitten menneet. Muistiin ja muistoihin voi liittyä esineitä, valokuvia, tuoksua, hajuja, aistimuksia ja rakennuksia.

Menneen ajan muistamisessa esimekiksi kirjallisuudella on välitön yhteys emotioihimme, mutta myös musiikki on tärkeä nostalgian tunteen käsittelijä. Ajatelkaamme vaikkapa Raahen marssia tai Kymmenen virran maata. Niiden koskettavat sanat vievät meidät ennen kaikkea muistoihin ”Elä Raahe sä muistojen kaupunki tai Merikannon Pohjois-Pohjanmaan maakuntalaulu muistojen mainiosta mantereesta. Vaikka Raahen marssin tekijät, Martti Merenmaa ja Lars Johan Gustav Stråhle eivät olleet kumpikaan syntyisin raahelaisia, kannattelee sävellystä vahva kotiseudun ihannointi. Lyriikassaan kirjailija yltää jopa aleksiskivimäiseen miljöökuvaukseen. On sanottu, että juuri musiikissa ja runoudessa nostalginen ihminen löytää oman kielensä. Kuuliiaan ja laulajaan tekee suuren vaikutuksen myös marssin toisaalta pelkistetty, mutta samalla tehokkaan iskevä sävelkieli. Musiikin tuntija sanoisi, että marssi alkaa ylväästi fanfaarimaisella, juhlavuutta ilmaisevalla kvartti-intervallilla, joka suorastaan julistaa laulajan kokemaa ylpeyttä ja rakkautta omaan kotikaupunkiinsa. Raahen marssia laulaessani tunnen itseni erityisen raahelaiseksi.

Omista muistoistaan on hieman vaivaannuttavaa kertoa -ajatuksena lähinnä se, voivatko ne ketään kiinnostaa tai vain siksi, että tältä paikalta on kuultu usein niin innoittuneita tai koskettavia tai niin hauskoja puheita että ihmiset ovat väentelehtineet naurusta. Mutta luvan kanssa palaan muutamine muistoineni nuoruuteni Raaheen.

Niin sanottu oikea kotini oli Reinilän talossa Lukiokadulla, mutta käytännössä se oli vanhempieni omistama Hotelli Hansa, jossa usein yövyin ja jonka keittiössä tein koululäksyt silloin kun tein. Ravintolan karvalakkipuolella katsoin illat pitkät televisiota usein sakeassa tupakan savussa. Elämä ympärillä oli monenkirjavaa ja melkoisen tapahtumarikasta joskin samalla myös hieman levotonta. Tulihan yhden illan aikana koettua ihmisten erilaisia persoonia – alkuillasta ja loppuillasta. Perheeseemme kuului vanhempieni ja veljeni lisäksi myös ajokoiria Mike, jolla oli hyvin merkittävä rooli paitsi rotunsa mukaista tehtävää varten, mutta joka oli mainio seurakoiria ja tuttu näky Pekkatorin puistossa. Kun Hansaan tuli aamuisin janoisia miehiä, tarjoilija joutui kysymään heiltä, että millä voileivällä – juusto, kinkku vai sillileivällä - juoma tarjottaisiin, yleisin vastaus oli: Kysy Mikeltä. Muistamme, että oluthan vapautui vasta 60-luvun aivan loppupuolella. Mike myös karkasi usein huolimattomilta omistajiltaan ja se nähtiin milloin markkinoilla, milloin missäkin. Yksi tapaus Pitkänkarin urheilukentällä on jäänyt erikoisesti mieleeni. Eräänä suvisena sunnuntaina Raahen Vesa oli järjestänyt yleisurheilukilpailut, jonka ohjelmassa oli mm. 400 metrin aitajuoksu. Muistan kohtauksen eräänlaisena pysähtyneenä kuvana, jossa Nissin Topi lähestyy maalia jo kalkkiviivoilla parikymmentämetriä muita juoksijoita edellä. Samaan aikaan juoksee jänis keskellä kenttää sairaalan suuntaan ja meidän Mike parikymmentä metriä jäljessä. Isäni vieressä istunut silloinen poliisimestari Erkki Eloranta totesi virkansa puolesta hieman närkästyneenä, mutta puolittain huvittuneena, että kuka kehtaa pitää koiraa irti rauhoitusaikana. Tähän isäni vastasi, että juu, kyllä se on niin hävytöntä. Enempää nämä kaksi, aika hiljattain sodan käynnyttä miestä eivät asiasta puhuneet.

Vaikka menneisyys loittonee yhä kauemmaksi, nuoruuden muistijälkijä jää tietysti kouluajalta, Raahen yhteislyseon opettajista ja koulukavereista. Opettajista mieleenpainuvimpia olivat he, jotka pedagogisten ansioidensa lisäksi olivat, myös suuria persoonallisuuksia.

Usein he olivat myös taiteilijoita, kuten esimerkiksi Hjalmar Salmi, tuttavallisesti ”Jammu”, alaluokkien matematiikan ja veiston opettaja, jonka vakavan ”busterkiitonmaisesta” ulkokuoresta

alla piili loistava humoristi ja lämmin sydän. Hän oli taiteilija, näyttelijä, jolle tilannekomiikan taju oli synnyinlahja.

Tunneilla tapana oli, että opettaja kysyi oppilailta asioita, vaikka nämä eivät edes viitanneet. Eräällä tunnilla Jammu asetti yhden kysymyksen eräälle Matille näin: Mitäs se Matti on saanut vastaukseksi tästä laskusta? Matti nousee puolittain seisomaan ja tuijottaa pulpetin kantta ja sanoo: "Mää oon laskenu väärän laskun". Jaha, no mitä sinä olet saanut vastaukseksi siitä väärästä laskusta. Matti tuijottaa edelleen tovin pulpetin kantta ja sanoo, "mulla jäi vihko kotia". Silloin pieni hymynkare oli lähellä Jammunkin huulia, kun hän totesi rauhallisesti, että "otappa ens kerralla se vihkokin mukkaan". Ja kyllä me muutkin kävimme silloin tällöin Jammun kotona, Brahenkadun ja Rantakadun kulmassa, Myrbergin selän takana näyttämässä laiminlyötyjä laskutehtäviä.

Jammu opetti myös veistoa, joka ei ollut ollenkaan suosikkiaineitani. Toisen luokan keväällä vihon viimeisellä veistotunnilla veimme sitten opettajalle tunnin päätteeksi työmme tulokset arvioimista varten. Jammu katseli tekemääni pientä jakkaraa selvästi säälin katsein. Sitten hän totesi: Jääppä tunnin loputtua hieman parantelemaan tuossa muutamia kohtia. Muut lähtivät kotiin ja minä jäin. Puolisen tuntia tässä työssä taisi mennä. Muutaman päivän päästä saadussa kevättodistuksessa veisto oli noussut seiskasta kasiin

Kaikki läsnäolijat tässä tilaisuudessa tietävät ja tuntevat Pekan päivien juhlatilaisuuden loistavan ja monivuotisen juontajan Seppo Jussilan. Luulen, että harvempi muistaa hänen isänsä Leo Jussilan, joka oli Lyseon rento matematiikan, fysiikan ja kemian opettaja. Leo Jussila oli myös taiteilija, hän oli pianisti. Kun joskus kuulin Hansan keittiöön pianonsoittoa yläkerran kabinetista, jossa soittaja käytti hyväkseen koko pianon klaviatuuria ja maalaili säveliään levein arpeggioin, tiesin heti: Leo Jussila soittaa... Sitä soittoa oli kiva kuunnella ja myös katsoa. Muistan hyvin elävästi sen, miten hän hymyili koko ajan soittaessaan. Ihmisen, joka soittaessaan hymyilee, täytyy olla onnellinen ihminen. Leo Jussila oli sellainen. Lyseon opettajista ei voi olla mainitsematta myöskään Hilja Vuolaa, latinan opettajaa, ja erityisesti teinikuoron johtajaa. Hilja Vuolan erittäin ammattitaitoisessa kuorotyöskentelyssä oli jotain, mikä eittämättä jätti joitain jälkiä kasvussani sittemmin omaan muusikkouteeni. Hän sai kuoron soimaan tavalla, jonka hienouksista en tuolloin edes kaikkea ymmärtänyt. Hän oli muusikko ja laaja-alainen kulttuurin tuntija. Aivan erityisen merkitykselliseltä tuntui kerran koulun käytävällä hyvin nopeasti ohikiitävä hetki jolloin Hilja antoi henkilökohtaista tunnustusta eräästä Hootenannytriomme esityksestä. Jos latinan tunneilla joskus käänнос takkuili, en muista Hiljan koskaan jumittuneen kohdallani. Ehkä hän ajatteli, että "ossaahan tuo ees jotaki muutaki". Mainitussa Hootenanny-triossa lauloivat lisäkseni Salovaaran Martti ja Pölläsen Seppo ja keikkaa riitti aina maakuntaradioon asti. Martin kotona pidimme myös yhteemme harjoitukset. Vanhempani olivat hyvin tyytyväisiä kun poljin usein Ollisaareen harjoittelemaan matikan kokeisiin. Enpä muista, että koskaan olisi otettu kirjoja esille, koska polte uusien sovitusten tekoon ohitti suuresti kaiken muun tekemisen.

Jos keski-ikäinen ihminen elää nykyajassa, vanhempi ihminen menneisyydessä, nuori, juuri koulunsa päättänyt katsoo tulevaisuuteen. Kirjallisuudessa puhutaan nostalgian vastakohtana naturalistisesta kaipuun suunnasta - pois kotoa ja irti menneestä, joskaan ei unohtaen. Oli siis lähdeittävä eteenpäin taakseen katsomatta... ja minne tie vei? Ensin tästä Mettalanmäelle ja sieltä oikealle aina niin pitkälle, että tiet alkoivat muuttua nelikaistaisiksi. Paikkojen ja teiden nimetkin alkoivat näyttää hieman kummallisilta; Korso

Koivukylä, Kehä III Kehä I ja jopa ruotsiksi Ring. Opiskelu, työ ja perhe täyttivät elämää seuraavat vuosikymmenet, mutta nämä eivät ole saaneet unohtamaan juuriani pieneen pohjois-pohjalaiseen rannikkokaupunkiin. Kun haluan tietää jotain uutta Raahesta, teen niin kuten television ”Haluatko miljonääriksi”-ohjelmassa. Kilautan kaverille, Käsämänojan Karille, joka päivittää sujuvasti tapahtumat siinä sallituissa yhdessä minuutissa.

Erään työpaikkani henkilöluettelossa on nimeni kohdalla alaotsikkona: aito Pohjois-pohjalainen tiernapoika. Kannan sitä nimeä ylpeänä. Tuo aika, 60-luvun Raahen täyttää muistipaikkojani erityisen paljon. Muistista kohoaa kaupunki uinuvine puutaloidylleineen, mukulakivikatuineen, Pekka-patsaineen ja kauniine rantoineen, joissa sama aallokko edelleen loiskuaa ja sama tuuli soi aikojen mennen. Raahen, nuoruuteni kaupunki säilyy minulla vahvana runon tyyssijana. Pekanpäivät on meille täältä muuttaneille merkityksellinen kotiseutujuhla, jossa nykyisyys ja menneisyys sopuisasti kohtaavat. Pekanpäivät on varmasti tärkeä tapahtuma myös nykyisille raahelaisille paitsi kotiseutuhengen vaalimisessa, myös kaupungin ainutlaatuisen rikkaan historian tunnistamisessa.

Toivotan Raahen kaupungille ja raahelaisille onnea ja menestystä niin kaupungin kehittämisessä kuin historiallisesti arvokkaiden perinteiden vaalimisessakin.